

Borta bra men hemma bäst?

Vikingatida båtgravar i Norge och på Orkney.

Kalmar, HT17

Arkeologi/2AE30E, 15HP

Institutionen för Kulturvetenskaper

Handledare: Peter Skoglund

Ida Stern

Sammanfattning

Vikingatiden dateras i Skandinavien till åren 800–1050 e.Kr och förknippas ofta med de många räderna och resorna till olika delar av världen som skedde under perioden. En känd händelse, och också den som markerar början på vikingatiden, är attacken på Lindisfarne i Storbritannien år 793 e.Kr.

Vikingarnas närvaro är tydlig Brittiska Öarna, i synnerhet i Skottland. På ön Orkney kom vikingarnas närvaro att bli beständig och än idag kan man märka av detta om man undersöker närmare.

Ett tecken på deras närvaro på ön Orkney är de båtgravar som finns där. I den här uppsatsen kommer en båtgrav i Scar, på Sanday på Orkney jämföras med 5 stycken båtgravar i Norge, för att granska huruvida gravskicket är homogent, eller om det finns regionala skillnader.

Gravskicket kommer att undersökas med ett identitetsperspektiv, och i diskussionen kommer reflektioner kring vad graven på Scar kan säga oss om hur vikingarna på Orkney såg på sig själva och hur deras identitet tar sig uttryck i graven presenteras.

I bakgrundskapitlet introduceras vikingarna och dess närvaro på Brittiska Öarna, för att sedan gå igenom gravskicket närmare, samt se vilken tidigare forskning som har gjorts på området.

I nästa del av uppsatsen presenteras de olika gravarna, och dess innehåll, för att sedan jämföras. Den jämförande analysen går sedan igenom de olika fynden och undersöker typologin närmare, för att få en tydligare bild om hur enhetliga gravarna är.

Sist så presenteras resultatet, som följs av en diskussion- och tolkningsdel där författaren lägger in sina egna reflektioner och tankar kring resultatet. Analysen visade att det fanns ett flertal likheter i hur graven i Scar är konstruerad, även på en mycket detaljerad nivå. Undersökningen fann att det var större spridning på fynden i gravarna, och att det där fanns ett flertal skillnader mellan de olika gravarna, även om fynden i Scar konstaterats vara uteslutande av skandinavisk karaktär.

Abstract

Borta bra men hemma bäst? Vikingatida båtgravar i Norge och på Orkney – No place like home? Viking Age boat burials in Norway and on Orkney.

There is a boat burial in Scar, on Sanday, Orkney that was excavated in 1991. This undergraduate thesis compares Scar with 5 other boat burials from Norway, to determine if the burial custom is uniform or if there are regional differences. The 6 burials are presented individually and then the type and typology of the finds is compared.

The conclusion is that the boat itself and the rivets in the boat burial in Scar are very similar to the burials in Norway, and there are strong similarities between the finds in Scar and the corresponding type of finds in the Norwegian burials. However, they are not uniform in their collections of finds, and this could be due to regional differences. Other potential causes, such as dating of the burials, are discussed as well.

Keywords

Archaeology, comparative analysis, Norway, Scar, boat burial, Vikings

Förord

Ett tidigare arbete inom arkeologiutbildningen styrde mig in på vikingarna och dess närvaro i Skottland, vilket ledde till att jag valde att fördjupa mig i det i det här arbetet. Under arbetets gång har många utmaningar dykt upp, och det har varit en svår process, då underlaget lämnat lite att önska, eftersom så få av de undersökta platserna har kompletta och tillgängliga rapporter. Men om möjlighet ges skulle jag gärna göra en större undersökning i ett framtida arbete.

Tack

Först och främst skulle jag vilja tacka Peter Skoglund för många givande diskussioner och för stödet under arbetets gång. Jag skulle även vilja tacka mina klasskamrater som hjälpt mig och lyssnat på mig när utmaningar dykt upp under processen, samt min pappa för hjälp med korrekturläsning.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	II
ABSTRACT	III
KEYWORDS	III
FÖRORD	IV
TACK.....	IV
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	V
1. INTRODUKTION.....	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE	3
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	3
2. TEORI.....	5
2.1 CENTRALA BEGREPP.....	5
2.2 TEORETISK DISKUSSION.....	5
3. TIDIGARE FORSKNING	8
4. METOD.....	11
4.1 ANVÄNDA METODER	11
4.2 URVAL	11
4.3 KÄLLKRITIK	11
5. ANALYS OCH RESULTAT	13
5.1 LØ	13
5.2 HAUG	14
5.3 FAGERTUN AV HESSTUN.....	14
5.4 BITTERSTAD	15
5.4.1 Grav 1.....	15
5.4.2 Grav 2.....	16
5.5 SCAR	16
5.6 JÄMFÖRANDE ANALYS.....	17
5.7 RESULTAT	22
6. DISKUSSION OCH TOLKNING	23
7. SLUTSATSER.....	27
8. REFERENSER.....	28
BILAGA 1.....	30

1. Introduktion

1.1 Bakgrund

Vikingatiden är utan tvekan den period i Skandinaviens historia som dyker upp mest i populärkulturen, och den period som oftast fångar allmänhetens intresse. Inför den här uppsatsen så har vikingatiden och vikingarnas resande även fångat mitt intresse.

Vikingatiden dateras i Skandinavien till år 800–1050 e.Kr. Den vanliga invånaren under vikingatiden i Skandinavien lämnade nog aldrig sin gård och den stora majoriteten av befolkningen var enkla bönder som på sin höjd åkte till en av de större handelsplatserna – till exempel Birka – för att föra handel. Den gemene mannen försvinner dock i skuggan av de individer som for runt i världen för att härja och erövra. Den här företeelsen, att *fara ut i viking*, har lett till att det finns spår av vikingarnas närvaro på ett flertal platser i Europa. En av dessa platser är Storbritannien, där det skedde en räd i Lindisfarne i England år 793 e.Kr. Den här händelsen signalerade början på vikingarnas närvaro i Storbritannien, då i synnerhet de nordligare delarna.

Många av attackerna och räderna är dokumenterade i första person, dvs. av individer som upplevde det själva (Dalland & Owen 1999), vilket gör att dokumentens tillförlitlighet ökar stort. Det är till stor del historierna om vikingarnas våldsamma och hemska räder som har skapat den populärkulturella bilden av vikingarna som finns idag till exempel i tv-serien *Vikings*.

De arkeologiska fynden från Storbritannien visar en lite annorlunda bild med stora regionala skillnader i vikingarnas närvaro och påverkan på Brittiska Öarna. Det finns arkeologiska fynd av föremål importerade från Skandinavien innan år 793 e.Kr vilket visar på relationer mellan Brittiska Öarna och Skandinavien redan innan vikingatidens början, dock i mycket mindre utsträckning än under vikingatiden.

I England och Wales finns det endast ett fåtal typiska vikingagravar, så som båtgravar eller gravar med typiska vikingatida gravgods. När vikingarna kom till Storbritannien var det redan kristet och det kristna gravskicket med flatmarksgravar med skelettgravar var redan etablerat. Man har hittat gravar i dessa kristna gravfält med gravgods av vikingatyp, vilket tolkats som att vikingar som kom till England förhållandevis snabbt anammande kristendomen och kompromissade med sin egen tro (Dalland & Owen 1999).

I Skottland och på de nordligare ö-grupperna Shetland och Orkney ser bilden helt annorlunda ut. Här har man hittat många fler typiska vikingagravar och även bosättningar. Flera platser i nordliga och västra Skottland har namn med skandinaviskt eller isländskt ursprung vilket är en indikation av hur stark vikingarnas närvaro var här. Platser med namn som *wick* ("vik") och *ness* ("näs") har fornnordiskt ursprung (Christner 2014).

På platser som Westness, Rousay på Orkney, kan man även se hur vikingarna har valt att bosätta sig på den tidigare piktiska befolkningens boplats. Det här är ett intressant val av plats. Har de valt det för att visa att det nu är de som har makten? Valt att visa sin makt genom att bosätta sig på en plats lokalbefolkningen såg som sin? Kanske har de integrerats med, och bosatt sig där tillsammans med lokalbefolkningen i någon form av kompromiss? Kanske är platsen vald av enbart praktiska skäl?

Det går att spekulera mycket om vad som egentligen skedde med lokalbefolkningen när vikingarna kom till Orkney, men den här uppsatsen kommer att undersöka hur den här omlokaliseringen påverkade vikingarna som lämnade sitt hemland och begav sig ut i världen.

Hur kom det sig då att man under 700- och 800-talet började ge sig ut i världen i större utsträckning, över större avstånd än tidigare? En avgörande faktor är att man under vendel- och vikingatid började göra stora framsteg i bågbyggande. Skepp med segel gjorde det nu möjligt att resa över mycket större avstånd än tidigare. Det råder ingen tvekan om att utan båten hade det inte varit någon vikingatid. Båten var den absolut viktigaste förutsättningen för vikingarnas makt och utspridning.

Båten verkar även ha varit viktig som symbol. Ett av de tydligaste sätten det visar sig på är genom att begrava människor i båtar, i så kallade båtgravar. Gravarna är utmärkande i det att man har placerat en eller flera individer i en båt, istället för ett rum eller en kista. Ett par mycket välkända båtgravarna i Norge är det spektakulära Osebergsskeppet, och Gokstadsskeppet i Vestfold. Även i Sverige finns de kända båtgravarna i Valsgärde och Vendel, som Vendeltiden är uppkallad efter. Dessa gravar är rika, med välbevarade båtar och stora mängder fynd. Gravarna är unika och författaren anser därför att de inte representerar en vanlig båtgrav på ett bra sätt. De norska gravarna grävdes ut vid sekelskiftet, och Vendel likaså medans Valsgärde grävts ut något senare. Praxis för utgrävningar och dess dokumentation såg väldigt annorlunda ut då jämfört med idag. Av de anledningarna kommer de inte tas med i jämförelsen.

Norge är det land där man har upptäckt de rikaste båtgravarna, och samtidigt är det i Norge man har hittat störst antal gravar och de finns utspridda över landet. Kanske kom gravskicket ursprungligen härifrån? Även om Norge har många båtgravar så är det långt ifrån det enda gravskicket som användes, utan det finns även andra typer av gravar från vikingatid där, och långt ifrån alla vikingar blev ens begravda på sätt som vi ser spår av idag. Vilka vad det då som fick bli begravda i en båtgrav? Att bli begravd i en båt skulle kunna vara för att symbolisera att man i livet varit en berest man eller kvinna? Eller kanske det snarare handlade om rikedom och status; vem som hade råd med en egen båt? Att visa status även i döden genom att begravas i en stor och vacker båt kanske var viktigt. En annan tanke är att båten behövdes för att färdas till andra sida efter döden. Det var en del av utrustningen man fick med sig för att klara färden till andra sidan. Då båten var en så viktig del av vikingatiden så måste det ha haft någon betydelse att ta med sig det här viktiga

objektet in i döden. Även utanför Norge och utanför Skandinavien har båtgravar hittats. Det är ett gravskick som har följt med vikingarna ut i världen.

1.2 Syfte

Syftet med det här arbetet är att undersöka vikingatida båtgravar i Norge och jämföra dem en samtida båtgrav på Orkney utanför det skotska fastlandet. Målet är att få en bild av hur homogent båtgravskicket är samt om det finns regionala skillnader mellan Norge och Orkney.

1.3 Frågeställningar

För att undersöka båtgravskicket och få en bild av hur homogent det är kommer dessa två frågor besvaras:

- I vilken utsträckning finns det föremål med skandinavisk stil i graven i Scar på Orkney?
- Vilka skillnader och likheter finns i båtgravskicket mellan Scar och Norge?

1.4 Avgränsningar

Arbetet kommer att behandla endast gravskicket båtgravar, som ursprungligen är ett gravskick använt i Norge under vikingatiden. I Norge kommer ett flertal båtgravar studeras för att få en bild av hur det ursprungliga båtgravskicket ser ut. De gravar som kommer undersökas i den här texten är Vevelstad, Lø och Haug, som alla ligger i mellersta Norge och är utgrävda under 1960-talet, samt Bitterstad som ligger i Nordnorge och är utgrävd under 2000-talet. Anledningen till att dessa valdes är att de är utgrävda förhållandevis nyligen och väldokumenterade med heltäckande rapporter tillgängliga.

På Orkney kommer en båtgrav vid Sanday, som kallas för Scar, att studeras. Anledning till att den här båtgraven valdes är att den är väl undersökt och är publicerad, vilket ger möjlighet att studera graven mer i detalj. På Orkney är det här den enda graven som är utgrävd och väl publicerad. Om man utvidgade området geografiskt så skulle fler båtgravar finnas tillgängliga för undersökning, så som Ardnamurchan (Harris et al. 2012) på Skotska fastlandet, vilket skulle erbjuda möjlighet att få en bredare och mer generell resultat. Författaren har valt att inte ta med gravar utanför det geografiska området då fokus redan från början var på de nordvästra öarna, då vikingarna haft så stark närvaro där genom historien. Att ta med en båtgrav utanför Orkney må ha gett en generellare bild av båtgravskicket utanför Norge och Skandinavien, men då författaren vill undersöka huruvida gravskicket behövs

homogent på en plats utanför Skandinavien där den vikingatida kulturen fanns (*diaspora se Teoretisk diskussion*) så skedde en naturlig geografisk avgränsning.

Fokus kommer ligga på gravarnas fynd och dess typologi och stil, men placering av individer och fynd inuti graven kommer också att studeras. Dock berör arbetet inte gravarnas placering i landskapet. Anledningen till detta är att landskapet ser olika ut på Orkney och i Norge. Vad som placeras i en grav, och hur graven är utformad, avgörs i stor utsträckning av de efterlevande men landskapet är något de inte kan påverka. Då det är en faktor utanför de efterlevandes kontroll så är det inte något som speglar deras val och identitet.

I den här uppsatsen kommer endast ett fåtal båtgravar studeras, vilket betyder att det inte går att dra alltför generella slutsatser. Resultatet blir en inblick hur en vikingabegravning på Orkney ser ut och vilka tendenser man kan se, och hur man kan tolka dessa. En bredare undersökning i Skottland och på öarna omkring får vänta till ett framtida arbete.

2. Teori

2.1 Centrala begrepp

Med termen *grav* menas båtgravar, om inte annat specificerats. En båtgrav är i det här arbetet definierat som en grav som på ett eller annat sätt involverade en fysisk båt i graven vid begravningstillfället.

Ordet *stil* i frågeställningen definieras som ett typiskt utseende på någonting. Om två ting har liknande material, form och dekoration kan man säga att de har samma *stil*. Då uppsatsen undersöker om föremål i graven Scar är av samma stil som de norska, så utgår författaren från föremålen de norska gravarna och *skandinavisk stil* syftar på de norska fynden och dess stil.

2.2 Teoretisk diskussion

Identitet inom antropologi och arkeologi definieras som ”*personers eller grupperns egna identifikation som tillhörande en bestämd kultur, etnisk grupp eller nation.*” (Nationalencyklopedin 2017b)

I den här uppsatsen kommer båtgravarna i Norge och på Orkney studeras ur ett identitetsperspektiv. Frågeställningarna handlar om hur starka kopplingar graven i Scar har till Norge och Skandinavien. Syftet är att se om gravskicket är enhetligt över ett större geografiskt område, och författaren menar att detta även kan ses som en fråga om huruvida de behållit sin identitet som vikingar även i Scar.

En term som är relevant i sammanhanget är *diaspora*. Enligt Nationalencyklopedin är diaspora ”att en religiös folkgrupp lever utanför sitt ursprungsområde i samhällen som domineras av en annan religion.” (Nationalencyklopedin 2017a). Brittiska öarna var vid tiden för vikingarnas ankomst kristna, och även om kunskapen om vikingarnas trossystem är begränsat så vet man att de till en början inte var kristna. Detta betyder att man borde kunna använda termen på vikingarna. Judith Jesch har skrivit boken *The Viking Diaspora* där hon gör just det. Hon menar att diaspora handlar om hur en grupp av människor som lever utanför sitt hemland, eller sitt ursprungsland, förblir kopplade till och identifierar sig med sitt hemland och människorna där. Den här termen har oftast använts när man talar om judar och de är också ett tydligt exempel på hur en grupp människor har behållit sin tro, sin identitet, sin grupptillhörighet även när de inte längre befinner sig i sitt hemland. Hon menar att vikingarna var en likande grupp av människor, som när de gav sig ut i världen behöll sina traditioner och sedvänjor. (Jesch 2015). Jag menar att om graven på Scar visar starka kopplingar till skandinaviskt gravskick så skulle detta kunna vara ett tecken på diaspora och hur de utövar sin kultur utanför hemlandet.

En grundpelare inom arkeologi är att koppla samman identiteter och föremål (Jones 1997) och det är även det perspektiv som kommer att användas inom det här arbetet.

När arkeologer som Oscar Montelius under slutet av 1800-talet började försöka lära sig om grupper och dess identiteter så lades stor vikt vid enskilda föremål, och om man till exempel fann ett antal likadana föremål i två skilda gravar, så sågs detta som ett tydligt tecken på att de två gravarna har en gemensam kultur och identitet, eller var i nära kontakt med varandra. (Jones 1997)

Den här diskussionen var aktuell redan på 1930-talet då Gordon V. Childe upp tanken att man måste jämföra mer än bara hur fynden ser ut. Childe menade att många arkeologer började förlita sig mer och mer på mindre och mindre fynd, för att koppla ihop platser och kulturer med varandra. Fokus behövde istället vara hur graven ser ut, och hur kontexten där dessa fynd hittades ser ut. Han menar att för att få en blick i om fynden har använts på liknande sätt så måste man ta hänsyn till mer än den fysiska likheten. Man måste även ha i åtanke andra faktorer som placering av fynden, om de är använda eller ej och om de är placerade med andra liknande fynd? (Childe 1929)

Under 1960- och 70-talet var den ledande tanken hos många arkeologer, till exempel Ellen-Jane Pader, att en grav var en representation av vilken status en individ i en grav haft. Till exempel så visar vapen i en grav att det var en krigare som begravdes, och ju rikare en grav var, desto högre status hade individen under sin levnadstid. Med det här tankesättet kan man dra flera slutsatser om en begravd individ efter gravens utformning. Graven ses här som en kontext, där fynden berättar om individen/individerna som ligger begravda (Pader 1982).

Walter Pohl (2010) framhåller i *Archaeology of Identity* vikten av att skilja på identitet och etnicitet. Identitet är ett bredare begrepp än etnicitet. Man kan ha flera olika identiteter. Det kan handla om status, kön, ålder eller kanske geografisk plats. Han påpekar också att någon som anammar beteendet av en grupp identifierar sig till den här gruppen och detta behöver inte vara kopplat till etnicitet. Ett exempel på detta skulle kunna vara den vikingatida graven i Birka som visade sig innehålla en kvinna även om graven tidigare tolkats som typisk manlig (Hedenstierna-Jonson, et al. 2017). Den begravda kvinnan kanske identifierade sig själv som krigare oavsett kön.

Under 80-talet utvidgades perspektivet ännu mer, och började fler och fler arkeologer anse nu att man måste titta på en större helhetsbild. Fredrik Ekengren tar upp att ett problem med den här tankegången är att individen som ligger begravd, som man drar slutsatser om, är den enda personen man med säkerhet kan veta inte var närvarande vid begravningen och därför inte haft någon åsikt om vad som lagts ner. Hen må ha haft önskemål men det är de efterlevande som begravt personen. Säger då inte graven mer om de efterlevande än om den begravda individen (Ekengren 2013)?

Mike Parker Pearson tar i sin bok *The Archaeology of Death and Burial* upp vad gravar kan ha för betydelse i på olika platser och i olika tidsperioder. Han varnar upprepade gånger om faran med tunnelseende. Han menar att nyckeln till svaren är att jämföra, både gravar med varandra, men även lämningar från boplatser för att få en klarare bild (Parker Pearson 2009).

I den här uppsatsen kommer båtgravar från två olika områden att undersökas. Mitt mål är att undersöka hur homogena de är och om det finns lokala föremål i båtgravarna. Mitt perspektiv är att jag genom båtgravarnas eventuella regionala skillnader kommer att se om man tog med sig vikingaidentiteten till Orkney och diskutera hur gravarna speglar hur den identitet och de traditioner man haft i "ursprungslandet", Norge. För att få en helhetsbild behövs då en fokus på kontexten; Varför är just dessa fynden med den döde individen i graven? Varför är en sak av lokal proveniens och en annan från Norge? Om liknande gravgåvor återfinns i flera olika gravar, vad säger det om individen som är begravd? Kan inte detta tolkas som att gravgåvorna snarare representerar en ritual och symbolik, än individen som ligger begravd?

Anledningen till att det här perspektivet har valts är att en begravning är en aktivitet som ofta involverar en större grupp människor, och oftast är starkt kopplad till gruppen och dess identitet. Begravningar är någonting som engagerar och som kan spegla tankar om en hel grupp människor, inte bara individen eller individerna som ligger begravda. Som bakgrund till detta kommer frågor som de som nämnts här ovan att ligga i fokus i diskussionen.

3. Tidigare forskning

Vikingatiden dateras i Skandinavien till ca 800–1050 e.Kr. Det är en mycket händelserik period i Skandinaviens historia. Det är under vikingatiden som städer och mer komplexa samhällen börjar växa fram på allvar. Anledningen till att utvecklingen skedde just när den gjorde det är oklar och det är inget som hände över en natt (Jesch 2015).

Drivkrafterna bakom den här utvecklingen var många, men några stora faktorer var klimatförändring och befolkningsökning. En tredje betydande faktor var att båtbyggnadskonsten utvecklades och man kunde nu snabbt ta sig över större ytor (Jansson 2017).

Båten var ett av de viktigaste transportmedlen under vikingatiden. Det är tydligt att utan skeppen så hade aldrig vikingatiden, med sin kolonisering och sina långväga färder, skett (Graham-Campbell & Batey 1998).

På grund av upphovsrättsliga skäl saknas den här bilden i den elektroniska utgåvan.

Figur. 1. Klinker- och kravellbyggt skrov.
(International Paint, 2017)

Båtarna från vikingatiden är klinkerbyggda (se Fig. 1), vilket innebär att de är byggda med plankor som går lite omlott över varandra. Man börjar bygga från kölen och lägger sedan varje bräda lite över den tidigare så de överlappar varandra på utsidan av båten. Brädorna fästs med nitar längs den delen som överlappar (Dalland & Owen 1999). Plankorna

hade även ofta ett kilformat tvärsnitt vilket gjorde att de bättre passade ihop och det var lättare att täta mellan plankorna (Hall 2007).

Jan Bill (1994) har presenterat en typologi för nitar i *Iron Nails in Iron Age and Medieval Shipbuilding*, där han har gått igenom ett stort antal nitar och spikar i Skandinavien och delar in dem i olika kategorier. Han delar upp nitarna i tre delar; knappen, halsen och plattan/änden. Alla tre delar delas upp i typer. Huvudtyp A till I, halstyp A till E och knapptyp A till G. De som är relevanta i det här arbetet är de från vikingatiden. Han menar att det finns regionala variationer, men vikingatidens båtnitar (och nitar i allmänhet) domineras av runda huvuden (typ A) medan plattorna är den del som har mer variation, då det finns både romber (typ B) och kvadrater (typ A), eller böjda romber (typ G) som är den vanligaste plattan i det här arbetet.

I Zbigniew Kobylinsky och Kamil Rabięga artikel om båtgravar kan man läsa att båtar under vikingatiden variera mycket i storlek. De kunde vara små båtar med fyra åror, inte längre än 3 meter, eller stora skepp, upp till nästan 30 meter långa (Kobylinsky & Rabięga 2015). Handelsskeppen var kortare och bredare, och gick ofta lite djupare, medan krigsskeppen var längre, smalare och grundgående (Hall 2007).

Den viktigaste delen av vikingaskeppen var seglet. Båtar hade funnits länge i Skandinavien, då de långa kustlinjerna betydde att resa över vatten var det

enklaste. Redan under 300-talet använde man sig av roddbåtar för transporter över vatten längs med kusten. Från 800-talet och framåt finns det gott om arkeologiska bevis, och även avbildningar på runstenar, som visar att man hade bemästrat båtbygganden till den grad att det nu fanns segel på båtarna. Kölens konstruktion blev starkare, och båtarna mer stabila, vilket gjorde att de kunde hålla uppe en mast och segel. Tack vare den här utvecklingen i teknik så gick det mycket fortare att färdas långa sträckor, om vädret tillät. Det behövdes också mindre arbetskraft, då åror inte längre var det enda som drev båten framåt. Seglen var ofta gjorda av hampa eller ibland även skinn (Hall 2007).

Man använde inte bara båten för att ta sig över stora sträckor, utan den verkar också ha haft stor betydelse som symbol. Det finns många sätt man kan ana båtens viktiga betydelse på. Enligt Kobylinsky och Rabięga (2015) så kan man ana att ett föremål har symbolisk eller rituellt betydelse då man hittar det i en kontext som inte passar med den praktiska funktionen av föremålet.

Båtar dyker upp som symbol i flera olika sammanhang i förhistoriska Skandinavien. Förutom båtgravar så hävdar Kobylinsky och Rabięga (2015, s. 41) att trelleborgshus är en form av symbolisk båt, med sina utsvängda väggar. De tar även upp hållristningar från sten- och bronsåldern, där man ofta ser båtar avbildade, samt hur föremål från bronsåldern ofta är dekorerade med avbildningar av båtar.

Att begrava någon i en båt är dock en företeelse som dyker upp först under vendel- och vikingatiden. Tidigare har man begravt individer i halva stockar, som påminner lite om båtar, men det är under vikingatiden som gravskicket är som mest utspritt, och de kan variera mycket i hur rika gravarna är på fynd. Storleken på båtar varierar också stort över Skandinavien (Kobylinsky & Rabięga 2015).

Kobylinsky och Rabięga (2015) menar att båten varit viktig under hela förhistorien i Skandinavien, och att det kan vara svårt att veta vad det var som ledde till att en individ blev begravd i en båtgrav. Dock tar de upp tanken att de som reste till delar utanför Skandinavien begravdes i båtgravarna för att visa på sin tillhörighet till den ursprungliga platsen. James Graham-Campbell och Colleen E. Batey (1998, s. 146) anser också att båten i en grav kan symbolisera rikedom och status, eller att individen varit berest. De erbjuder även två ytterligare tolkningar till varför någon begravts i en båtgrav. Den första förklaringen är en rent praktisk anledning, att båten fungerar som en kista, och även som virke, i de fall man kremerat. En andra förklaring kan enligt dem vara att man har fått med sig en båt för att resa i livet efter detta, och att det är kopplat till världsbilden eller trossystemet.

I boken *Vikings in Scotland; a complete archaeological survey* drar Graham-Campbell och Batey (1998) paralleller mellan gravar i Skottland och i Skandinavien, och tar även upp skillnader mellan typiska vikingagravar och kristna gravar. De konstaterar att även om skelettgravar är vanliga både i typiska vikingagravar och kristna gravar, så är gravgods någonting man inte ser i det kristna gravskicket. Hittills lokaliserade vikingagravar ligger ofta

enskilda och separerade från boplatser, till skillnad från de kristna gravfälten, men författarna påpekar att frånvaro av bevis inte är bevis på frånvaro och det kan vara så att gravar nära boplatser och vise versa har eroderat bort, då flera vikingatida lokaler på Orkney ligger utmed kusten och drabbats hårt av erosion.

Graham-Campbell och Batey (1998) konstaterar att när man jämför de regionala skillnaderna mellan Skottlands västra öar (Hebriderna) och de nordliga (Shetland och Orkney), har de minskat i takt med att man har upptäckt fler gravar på öarna.

Även i *Scar; a viking boat burial on Sanday, Orkney* jämförs gravar (med fokus på Scar) på brittiska öarna, med de i Skandinavien, dock då tas inte gravskicket med i jämförelsen. De jämför fynden i Scar med fynd som hittats i gravar i Norge och övriga Skandinavien, vilket inkluderar båtgravar, men vilken typ av gravskick fynden har hittats i tas inte med i jämförelserna. De går igenom fynden och jämför på vilka skandinaviska lokaler man har hittat liknande fynd, för att kunna få en bättre helhetsbild av båtgraven i Scar, då den skadats av erosion (Dalland & Owen 1999).

Det är genom åren många som har forskat kring skillnader mellan nordmäns gravar och de lokala kristna gravarna på brittiska öarna, för att försöka få en bild av hur vikingarna och lokalbefolkningen integrerade och huruvida vikingarna anammade kristendomen. Det är även vanligt att forskare dragit paralleller tillbaka till Skandinavien när de undersökt gravar på brittiska öarna, för att istället få svar på om individen eller individerna i graven kommit från Skandinavien. Detta har man gjort genom att undersöka fynd, men man har inte tagit hänsyn till gravskicket i någon större utsträckning när man genomfört dessa jämförelser. I det här arbetet kommer fokus att ligga på om gravarna är homogena i sin helhet, inklusive gravskicket.

4. Metod

4.1 Använda metoder

Metoden som används är litteraturstudie, då det i samband med det här arbetet inte utförs någon form av undersökning på plats. Istället används publikationer och dokumentation från utgrävningar av platser gjorda tidigare. Rapporterna från de olika utgrävningarna analyseras och de olika fynden förs in i tabeller. Tabellerna används sedan som grund för att jämföra de olika gravarna.

I de fall rapporterna har fyndlistor med så har författarens egna tabeller baserats på rapportens fyndlistor, med modifikationer av författaren, så som att lägga till kategorier och beskrivning.

Efter att ha identifierat vilka sorters fynd man kan se i de olika gravarna och kategoriserat och sammanfattat dem i tabeller görs en mer detaljerad jämförelse av de föremål som förekommer i Scar, med de som förekommer i de norska gravarna.

4.2 Urval

De platser och publikationer som används som underlag för den här undersökningen är boken *Scar: A viking burial on Sanday, Orkney* (Dalland & Owen 1999), två rapporter från *Det Konglige Norske Videnskabers Selskab* (Wik 1980; Farbregd 1974) om två platser i mellersta Norge, samt en publikation från *Norske Arktiske Universitet* (Cerbing et al. 2016) om en grav i norra Norge.

Urvalet var begränsat från början då båtgravar är en av de ovanligare gravformerna, även i Norge. Publikationerna har valts då de ligger i olika delar av Norge, och var tillgängliga för allmänheten. Platser som nämns i tidningar eller annan populärlitteratur har valts bort då det inte går att skapa en helhetsbild av utspridda artiklar, och de ofta inte har fullständig information utan har en tendens att fokusera på spektakulära fynd.

De kända skeppsgravarna Gokstad och Oseberg har valts bort då författaren anser att de är oerhört unika och spektakulära, vilket leder till att de inte speglar den genomsnittliga båtgraven på ett tillfredställande sätt.

4.3 Källkritik

Då båtgravskicket, som nämnts ovan, är ett ovanligt gravskick, så fanns det stora svårigheter i att hitta fullständiga publiceringar. Det finns ett antal båtgravar utspridda över Norge, och även många som är utgrävda, dock är det inte många som har blivit publicerade i sin helhet. Urvalet har begränsats

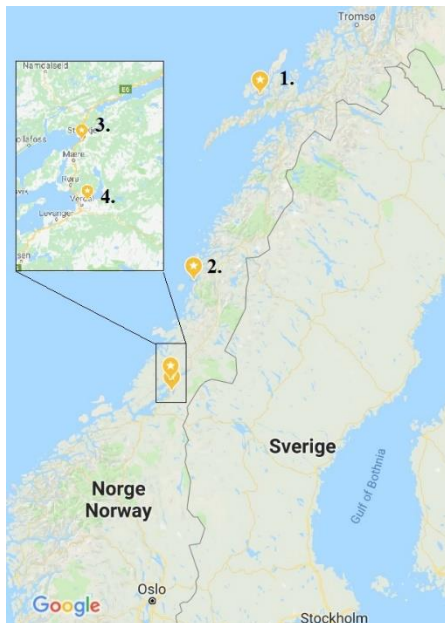
mycket av det. På grund av det begränsade urvalet ingår även en del äldre rapporter i undersökningen, då specifikt de från *Det Konglige Norske Videnskabers Selskab* (Wik 1980; Farbregd 1974) om gravarna Lø, Haug och Fagertun av Hesstun. Dessa rapporter är skrivna under sent 1970-tal och tidigt 80-tal, ca 5 år efter respektive utgrävning ägde rum. Rapporterna är inte speciellt detaljerade och ingående jämfört med den från *Norske Arktiske Universitet* (Cerbing et al. 2016), om Bitterstad, som publicerats 2016.

Skillnaden i sättet rapporterna är skrivna skapar svårigheter i att dra paralleller, dock ligger fokus i det här arbetet på fynd och konstruktionen av själva graven och detta är någonting som är dokumenterat i alla tre rapporterna så författaren anser att det är godtagbart att utgå även från äldre rapporter i detta arbetet, även om nyare och mer detaljerade hade varit ännu bättre.

En annan problematik är antalet rapporter som används i det här arbetet. Tre rapporter används, och dessa tre tar upp sex gravar som är relevanta för arbetet. Två av dessa sex är från samma gravfält, medan de andra fyra är från olika lokaler. Då så pass få rapporter använts går det ej att dra några generella slutsatser för båtgravskicket i sin helhet. För att kunna få fram en mer generell bild skulle man behöva undersöka många, många fler gravar, men det fanns varken material eller tid för ett så stort arbete utan författaren vill att den här undersökningen ses som en pilotundersökning, för att ge en inblick i hur det kan se ut i båtgravar på olika platser.

En tredje problematik, och någonting som kan ge missvisande resultat är att det var en stor variation på hur välbevarade de olika gravarna var. En del variationer var naturliga, så som korrosion på järnföremål, erosion och det faktum att få skelett var bevarade. Det fanns även annan påverkan utifrån på gravarna, så som plogning eller plundring, i varierade utsträckning. Eftersom frånvaro av bevis inte är bevis på frånvaro så blir det i vissa fall svårt att säga hur lika gravarna är, då likheter som funnits tidigare kanske gått förlorade och inte längre går att se. Ett exempel är positionen av individen eller individerna i graven. Det här är ett problem som är oundvikligt då tiden sätter sina spår och även detta leder till att säkra generella slutsatser blir svåra att dra. Författaren har valt att fokusera på de likheter och skillnader som finns och att undvika att spekulera i vad som kanske har funnits i gravarna men försvunnit.

5. Analys och resultat

Figur 2. Karta över de norska båtgravarna i den här uppsatsen. 1. Bitterstad; 2. Fagertun av Hesstun; 3. Lø; 4. Haug. (Google Maps)

Först kommer gravarna att beskrivas, sedan jämförs de olika gravarna. Informationen har huvudsakligen hämtats från rapporterna för utgrävningarna.

5.1 Lø

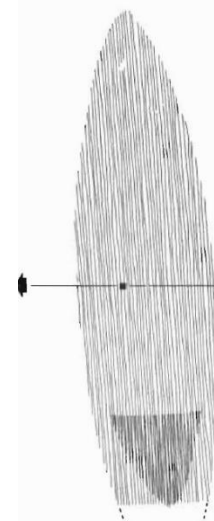
I Lø, i Steinkjer i Norge grävdes år 1969 en gravhög med en båtgrav ut. Högen var svagt oval med en diameter på cirka 11,5 meter med en ring av stenar. Under matjorden visade det sig att majoriteten av högens västra sida var täckt av ett stenlager, östra sidan var fylld med grus och jord. Båten var placerad under stenlagret. Av båten var endast nitarna

bevarade. Huvudena var runda, och plattorna var fyrkantiga, vilket är typ A och typ G respektive, enligt Jan Bill (1994). Genom nitarnas placering och förändringar i jorden så kunde båtens storlek och placering avgöras. Man har kommit fram till att en grop grävdes i marken för att placera båten i, som sedan stabiliserades med stenar och grus på utsidan. I mitten av båten låg en cirka 2 meter lång gravkammare kantad av större stenhällar på alla fyra sidorna (Farbregd 1974).

I västra änden av graven har båten blivit avkapad, och fynd av nitar inuti båten tyder på att man har kapat av aktern eller fören och placerat den inuti (Se Fig. 2). Den totala längden på båten uppskattades till ca 13 meter men kan ha varit så mycket som 15 meter beroende på hur hög aktern och fören varit. Båten var vid bredaste punkten 3 meter bred och den har varit knappt 1 meter djup. Analyser av trärester visar att båten var byggt av furu (Farbregd 1974).

Då inga humana ben bevarats så går det inte att säga med säkerhet om graven tillhört en man eller kvinna (Farbregd 1974).

Graven har tyvärr blivit utsatt för plundring så placeringen av de fynd som gjordes är osäker i många fall, men utgrävningen producerade ett flertal fynd. Undantag är järnkärlet och bronsfatet som låg intill båtanten på södra sidan,

Figur 3. Placering av avkapade delen av båten. (Farbregd, 1974)

under en stenhäll och därför undkommit plundringen. På norra sidan om gravkammaren hittades även ett litet glas-stycke, ett kantbeslag av silver, rester av grov textil och även lite fiskben. Dessa fynd undgick plundring och har ej blivit störda. Bevarade fynd tyder på att graven är från 900-talet. (Farbregd 1974).

5.2 Haug

I Haug, ungefär 3 mil söder om Lø grävde man år 1970 ut ännu en båtgrav. Graven i Haug hade från början en hög, som olyckligtvis hade blivit sönderplöjd under 1800-talet då platsen började användas som åker. Platsen blev aktuell för utgrävning då man senare börjat använda den som sandtag, men börjat hitta lösfynd på platsen (Farbregd 1974).

Spår efter båten hittades direkt under torven och man kunde se att den varit placerad i en öst-västlig riktning. Den södra långsidan gick dock inte att hitta. I detta område hittades endast nitar i en böjd linje. Den östliga delen av båten hade blivit borttagen av sandtaget, men då den låg ytligt så valde man att söka igenom matjorden som legat ovan sanden och fann där ett flertal fynd. Då jorden blivit flyttat kan man inte med säkerhet säga var fynden varit placerade, men efter att ha rekonstruerat hur grävmaskinen forslat bort matjorden drog man slutsatsen att fynden troligen hade varit placerade inuti båten. Fynden tyder på att graven är från 800-talet. (Farbregd 1974).

Då det svärd som man funnit varit delat, och eggen hittats till öster om svärdsknappen så kom man fram till att svärdet troligen legat med knapphuvudet mot väst, vilket tyder på att individen begravd har legat med huvudet till väst. Då inga ben bevarats är detta svårt att bevisa. Från fynden har man dragit slutsatsen att det troligen var en man begravd i graven (Farbregd 1974).

5.3 Fagertun av Hesstun

Åren 1975 till 1977 grävdes en båtgrav ut på Hesstun i Vevelstad i Norge efter att lösfynd i form av både ben och föremål hittats på platsen. Bland annat en yxa och ett lårben från en människa, samt bitar av ett kranium, ledde arkeologer att tro att det fanns en grav på platsen (Wik 1980).

Båten låg i öst-västlig riktning. Då en jordkällare blivit uppförd i området under senare tid så var den östra änden av båten skadad, men en stor del visade sig ligga utanför jordkällaren (Wik 1980).

På grund av jordkällaren så var högen inte bevarad, men historiska källor talar om att den var minst 0,85 meter hög och undersökningen visar att den varit minst 7,5m i diameter. Den bevarade delen av båten var 3,7 meter lång, men då man vet att den inte fortsatte andra sidan jordkällaren så kan den som längst har varit 5,5 meter lång. Båten är klinkbyggd med brädor som varit upp till 1

cm tjocka. Nitar som hittades hade runda huvud (typ A) och fyrkantiga plattor (typ G). Birgitta Wik menar att det snarare är en bruksbåt än ett stort vikingaskepp, då det den är förhållandevis liten. (Wik 1980).

Mitt i båten låg skelettet av en man begravd. Intill hans arm låg två benbitar, varav en hade en järn-nit i sig. Söder om honom låg en yxa med eggen pekande från honom samt en spjutspets. Undersidan av yxan hade spår av textil som dock inte bevarats. Han hade även med sig en kniv med trähandtag och ett brutet järnredskap av något slag. Ett järnbeslag hittades också i den västra änden av skeppet. Fynden daterar graven till sen vikingatid. (Wik 1980).

Osteologiska analyser av lösfynden visar att det även begravts minst en kvinna och ett barn på platsen. Det går dock inte att avgöra om de placerats i båten samtidigt som mannen eller begravts någon annanstans i högen (Wik 1980).

5.4 Bitterstad

I Bitterstad i norra Norge skedde en utgrävning år 2013 efter att man med metalldetektor under 2012 hittat ett antal spektakulära fynd på platsen. På platsen hittade man 4 säkra och en osäker båtgrav. Då en grav är osäker och två har blivit utsatta för plundring och även skadade av jordbruksarbete (Cerbing et al. 2016) kommer endast två av gravarna tas upp i det här arbetet.

5.4.1 Grav 1

Graven var täckt av stenar av varierande storlek där de största mätte upp mot 20 cm i diameter, under vilka man fann spåren av en båt, placerad i sydöstlig-nordvästlig riktning. Inget trä var bevarat men ett flertal nitar hittades. Av markeringar i jorden kunde man se att båten varit båten var 1,8 meter bred och minst 7,5 meter lång men tros ha varit upp till en meter längre då nordvästra änden skadats (Cerbing et al. 2016).

Under sten packningen hittades inuti båten spår av förmultnat trä, som pekar på att det funnits någon typ av träkonstruktion i mitten av båten, men det går inte att avgöra hur den konstruktionen eventuellt skulle sett ut (Cerbing et al. 2016).

Av träet i båten fanns inget bevarat men det stora antalet nitar som hittades, och skiftningar i marken gjorde det möjligt att se båtens konturer. I mitten av båten fanns två svärd, placerade rakt ovanpå varandra, strax norr om mittpunkten i båten, med handtagen mot nordväst, troligast placerade intill den plats där den begravda individen legat. I samma område som svärderna fanns hittades även två pärlor av glas, en blå och en gul. Dessa låg i höfthöjd, och kan ha legat i någon form av läderpung eller liknande (Cerbing et al. 2016).

Den nerlagda individen hade även fått med sig flera olika metallföremål, ett skifferbryne och eldslagningsflinta. Fynden daterar graven till 700-talet. En kol-14 datering daterar graven till 1300-talet, men det beror troligen på att även den här graven blivit störd, i mindre utsträckning, under senare tid (Cerbing et al. 2016).

5.4.2 Grav 2

Grav 2 var en båtgrav, även den här daterad till 700-tal, med båten placerad i nordvästlig-sydöstlig riktning. Inget trä var bevarat och relativt få nitar hittades, men genom skiftningar i jorden kunde man se 2,7 meter långa konturer av båten, och strax sydöst om detta även spår av båtens köl, ca 0,5 meter. Trots att spåren av båten var knappa så var graven rik på fynd (Cerbing et al. 2016).

Det hittades en stor mängd pärlor i graven. 76 pärlor blev funna under 2013 års utgrävning och tillsammans med de som hittades under sökningen med metalldetektor framkom totalt 92 pärlor med koppling till graven. Den vanligaste typen var gröna tunnformiga glaspärlor men även flera mönstrade pärlor hittades. Alla utom en var av glas (Cerbing et al. 2016).

Förutom pärlor så producerade undersökningen även tre bronsspännen, ett hängsmycke av brons och ett troligt bronsmycke. Individen hade även fått med sig en skära, en nål, ett handtag till en kniv och ett annat handtag av något slag, med mineraliserat trä och textil på. Metallsökningen året innan utgrävningen hade utöver pärlorna presterat två delar av ett ryggknappsspänne, ett hängsmycke av bly format som ett ansikte, ett beslag och en liten bit textil (Cerbing et al. 2016).

Figur 4. Båtgraven Scar, på Sanday, Orkney. (Google Maps)

5.5 Scar

Båtgraven låg i Scar på ön Sanday i ö-gruppen Orkney, nordöst om det skotska fastlandet. Då erosion hotade att förstöra platsen började man undersökningar och utgrävningar. Under utgrävningen hittade man en båtgrav som redan hade börjat erodera längs ena långsidan. Den bevarade delen var 6,1 meter lång men en rekonstruktion visar att den från början varit 7,15 meter lång. Som bredast var den 0,8 meter. Båten var klinkerbyggd och hade 6 rader av plankor på varje sida. Nitarna hade platta av typ D, E, F och G. (Dalland & Owen 1999).

Under utgrävningen kunde man se att de grävt en grop i marken, placerat ner båten, sedan stött upp den med stora stenhällar. Det var mycket lite trä bevarat men genom färgskiftningar och fynd av nitar kunde man avgöra konturerna på de delar som inte eroderat bort. Genom analyser kunde man se att båten i huvudsak hade varit konstruerad av ek. Man hittade även spår av tall och lönn inuti båten som troligen varit del av någon form av konstruktion. Den östra delen av båten var täckt av en stenpackning och den östra delen bestod av gravkammaren och den eventuella konstruktionen. Avdelaren mellan stenpackningen och gravkammaren var en stor stenhäll cirka 0,6 x 0,5 meter, samt en mindre trekantig sten (Dalland & Owen 1999).

I gravkammaren låg 3 individer begravda. Inga kompletta skelett återfanns, men ben från en man, en äldre kvinna och ett barn fanns bevarade. Längst i väst låg mannen, med benen böjda. Som gravgåvor fick han med sig bland annat vapen av olika slag. Ett 84 cm långt svärd av järn, med ett fodral dekorerat med silver och mässing, gjort av ask, fodrat av fårskinn och slutligen inlindat i linnetyg. Nio pilar varav endast spetsarna var väl bevarade, en kam av horn, en uppsättning spelpjäser av valben och ett litet bronsobjekt. Detta objekt misstänks vara ett beslag från en sköld, men det är osäkert (Dalland & Owen 1999).

Direkt öster om mannen ligger kvinnan och barnet, parallellt med varandra, med huvudena mot mannen. De gåvor man fann här har tolkats som gravgåvor till kvinnan och de är ett förgyllt likarmat spänne, en hornkam, en skära av järn, en skyttel¹, en träask innehållande två nålar av järn, en ask av lönn, två sländtrissor² (en av täljsten och en av sandsten från Orkney), en 21 cm lång sax och ett glättbräde³ i valben (Dalland & Owen 1999).

Alla fynden som attribuerades till kvinnan var placerade till höger om henne, i höjd med höften och uppåt, förutom glättbrädet. Även detta var placerat höger om henne, men det stod istället lutat mot den östra kanten av gravkammaren, vid hennes fötter. Glättbrädet är väl bevarat och visar få tecken på att blivit använt i någon större utsträckning. (Dalland & Owen 1999).

I området vid graven hittades även en blå glaspärla och ett större handtag av järn, men det är osäkert om dessa tillhört graven eller ej (Dalland & Owen 1999).

5.6 Jämförande analys

I det här kapitlet kommer först gravarnas konstruktion, så som båten och placering av individ presenteras, sedan kommer fynden från varje lokal

¹ Föremål för vävning.

² Sländtrissa är en form av vikt som användes förr när man spann garn.

³ Glättbräde användes i textilarbete.

jämföras. Fokus kommer att ligga på i vilken utsträckning graven och fynden i Scar är lika de som finns i Norge. På grund av detta kommer fokusen ligga på Scar, som sedan jämförs med de andra platserna. Jan Petersons bok *Vikingatidens Redskaper* (1951) har använts för att definiera typer. För fyndlistor av alla identifierade fynd för varje lokal se Bilaga 1.

	Lø	Haug	Fagertun av Hesstun	Bitterstad 1	Bitterstad 2	Scar
Klinkerbyggd båt						
Skelettgrav						
Nitar (Typ A/G)		(Ej dokumenterat)		(Ej dokumenterat)	(Ej dokumenterat)	
Bevarat skelett			Flera individer			3 individer
Hög						
Längd på båt	13-15 meter	8-9 meter	<5.5 meter	7.5-8.5 meter	4-5 meter	7.15 meter

Tabell 1. Specifikation av båtgravar. Grön ruta indikerar att graven har egenskapen.

De sex gravarna undersökta i det här arbetet representerar olika delar av Norge, och den skotska ön Orkney. De varierar i datering mellan 700- och 1000-talet e.Kr. Alla gravarna är skelettgravar, utan kremering, i klinkerbyggda båtar mellan ca 5 och 15 meter långa. Alla båtarna har identifierats genom färgskiftningar i marken och båtningar. Av de rapporter som har dokumenterat typen av nitar i rapporten, så har alla nitar av typ A/G, men även andra typer av nitar förekommer.

En majoritet av nitarna från alla sex gravarna bekräftades vara båtningar, och i de tre fallen som nitarna presenterats i detalj verkar alla innehålla nitar med huvud av typ A och en platta av typ G enligt Jan Bills typologi (1994). Alla båtarna är även klinkerbyggda, vilket vad den dominerande tekniken för båtbyggande i Skandinavien (och är det än idag).

Alla gravarna innehåller nitar som har identifierats som båtningar, men de innehåller även alla nitar som inte tillhört båtens skrov. Alla båtarna förutom Haug uppvisade även spår av någon form av konstruktion eller gravkammare inuti båten, antingen i trä eller i sten.

Gravarna från Lø, Haug, Fagertun av Hesstun och Scar låg alla i öst-västlig riktning medan de två från Bitterstad placerats i en något vinklad sydöst-nordvästlig riktning. Placeringen av skelett var oklar på Lø och Haug då inga skelett bevarats *in situ* men på Fagertun av Hesstun låg individen delvis ihopkrupen med huvudet i öst. I Bitterstad bevarades inte heller några skelett men man kan se att individerna legat i mitten av båten dock inte i vilken riktning de placerats. I Scar var de tre individerna istället placerade i den västra delen av båten, och placeringen av de bevarade benen indikerar att kvinnan och mannen placerats med huvudet mot öst och även mannen placerats i väst, i en ihopkrupen ställning med böjda ben.

	Lö	Haug	Fagertun av Hesstun	Bitterstad 1	Bitterstad 2	Scar
Datering	900	700-800	900-1000	700	700	700-900
Beslag/Handtag						
Sax						
Pärlor						
Svärd						
Vapen (Spjut/Pil)		Spjutspets	Spjutspets			Pilspets
Textil						
Spänne	(Knapp)					
Textilredskap						Flera föremål

Tabell 2. Specifikation av fynd i båtgravar. Grön ruta indikerar att föremål finns i graven.

När det gäller fynden så är gravarna olika väl bevarade. Från Tabell 2 kan man se att gravarna inte ger intryck av att vara helt homogena. Man kan se att Lø och Scar är de gravar som har mest homogen samansättning av fynd medan Haug och Fagertun av Hesstun saknar alla former av glasföremål och inte heller innehåller textil eller redskap för textilarbete, förutom saxar.

Alla gravar utom Bitterstad 1 innehåller någon form av beslag. Dessa går tyvärr inte att jämföra mellan de olika gravarna då beslagen bara är delar av vad som en gång varit ett föremål av till exempel trä eller textil.

Saxar är det andra vanligaste föremålet i gravarna. I Scar återfanns en 21 cm lång sax med en enkel, odekorerad böj i änden och platta handtag som sedan växte till ett kvadratisk tvärsnitt innan bladen, som var korta (7 cm), tog vid. Den här typen är enligt Jan Petersens bok *Vikingatidens Redskaper* (1951) en tidig modell. Även saxen från Haug är av den äldre modellen. Den har en rund böj likt den i Scar och även om knivarna inte är bevarade så är längden på handtagen strax under 17cm, medan saxen från Scar har 14 cm långa handtag. Båda saxarna har platt böj och mer kvadratisk tvärsnitt närmare bladen. Saxen från Lö är istället en mindre modell med en tydligare ögla i böjen och betydligt smalare blad. De från Bitterstad är allt för fragmentariska för att dra några slutsatser om typ av sax.

Svärd återfinns i Scar, Bitterstad 1 och Haug. Den bevarade delen av svärdet i Scar är 98 cm och det har antagligen varit lite över en meter, då svärdsnappen saknas. Det är ett tveeggat svärd och tvärsnittet har ungefär formen av en mandel. Det är ett normalt smitt och helt odekorerat på klingan. En röntgen visade att bladet brutits innan järnet börjat oxidera, troligast vid begravningstillfället (Dalland & Owen 1999).

Parerstängen är 8,8 cm lång, och något tjockare i mitten. Den är elliptisk och dekorerad runt kanten med trådar av brons och silver. Ovan- och undersidan är dekorerade med tunna skivor av mässing. Det här svärdet stämmer enligt Dalland och Owen överens med Petersens typ H (Dalland & Owen 1999), viket skulle betyda att svärdet haft en trekantig knapp, i form av en rak del, och en knapp som påminner om en pyramid (Petersen 1919).

I Bitterstad 1 fann man två svärd, båda omkring 90 cm långa, med 75 cm lång klinga. De var båda tveeggade, ett var mönstersmitt och ett var normalt smitt. Båda svärderna hade sina svärdsnappar bevarade och de var trekantiga, gjorda av en rak pinne och en trekantig bit ovanpå, för extra balans. De båda svärderna

i Bitterstad 1 är tveeggade, precis som det i Scar, men de är mindre och nättare samt saknar tråddekorationen som typ H har.

Svärdet i Haug är mer likt det i Scar då det är 98,5 cm långt och klingan är 80,5 cm. Det har spår av tråddekor men har ett kors inristat på klingan. Det har klassificerats som typ E (Farbregd 1974) vilket är en tidigare typ än den på Scar.

När det gäller **pärlor** så hade Scar en ensam blå glaspärla. Den hittades i samband med utgrävningen en bit ifrån själva graven. Det går inte att med säkerhet säga att pärlan legat i graven men det är inte osannolikt. Pärlor är vanligt i vikingatida gravar och återfinns i Lø och Bitterstad 1 och 2. Det går direkt att säga att de i Lø tillhör en annan typ då de inte är gjorda av glas, utan av en typ av sten som kallas karneol. I Bitterstad fann man en stor mängd pärlor i flera olika former och färger. Den vanligaste färgen på pärlorna var blå, precis som den i Scar. Dock är pärlor svåra att datera utan kontext så det är svårt att säga om de är samtida eller ej.

I Scar fanns även en **skära**. Den var 21,5 cm lång varav 7,5 cm utgjordes av ett trähandtag med kvadratisk tvärsnitt (2x2 cm). Bladet var 0,4 cm tjockt och ca 1,4 cm i böjen och nästan 2,5 cm vid handtaget. Bladet är rundat och fäst i ett trähandtag. (Dalland & Owen 1999). I enlighet med Petersens (1951, s. 132) typologi så är den troligtvis av en äldre typ från västra Norge. Fragment av skäror hittades även i Haug och i Bitterstad 2. Det saknas för mycket av båda skärorna för att få en klar bild av hur de kompletta föremålen sett ut. Det man kan avgöra är att den från Haug har liknande bredd på bladet, strax under 2 cm. Då den del där handtaget varit inte bevarats går det inte att säga om fästet varit av samma typ som den på Scar. Skäran från Bitterstad är också mycket fragmentarisk, men den har haft bredare blad och handtaget fästs med en nit. Det breda bladet tyder på att den är av en tidigare modell än de på Scar och i Haug (Petersen 1951, ss. 123-146).

När det gäller **vapen** (förutom svärd) så fanns i Scar nio stycken pilspetsar, i Haug och Fagertun av Hesstun fanns spjutspetsar med i gravarna.

Textil återfanns i Lø, Bitterstad 2 och Scar. Dock är det nästan uteslutande mineraliserade spår och avtryck av textil på andra föremål som man utgår ifrån. I Scar hittade man flera olika sorters vävda tyger där bindningstyperna tuskaft, och kypert använts. I de fall typen av fiber kunde identifieras var det plantfiber, mer exakt Lin (*Linum usitatissimum*) (Dalland & Owen 1999). Textilerna bevarade från Bitterstad 2 är också mineraliserade mot olika metallföremål, så det går inte att veta vilken typ av fiber det handlar om men man kan se att det är olika former av tuskaft och kypert. Det kunde konstateras tre olika sorters vävning på Bitterstad 2 och minst en av dessa är tuskaft. I Lø fann man ett stycke sammanpressad textil som identifierades som ylle eller möjligen drevgarn, som är en form av lin-garn behandlats med tjära.

Spännen identifierades också i de tre gravarna som hade textil, nämligen Scar, Lø och Bitterstad 2. Spännet i Scar är ett likarmat spänne med djuornamentik som är typisk för tidig vikingatid. Det är tillverkat av en

kopparlegering liknande mässing, med ett antal silverknoppar som dekoration. Den här typen av spänne kunde inte identifieras på någon av de andra lokalerna. I Bitterstad 2 identifierades ett ryggknappsspänne istället. I Lø hittades ett en del av vad som identifierats som en knapp.

I Scar finns utöver fynden som nämnts här ovan ett antal andra fynd, så som glättbrädet av valben, sländtrissor och två kammar av horn. För en fullständig lista se Bilaga 1.

5.7 Resultat

Här kommer först jämförelsen sammanfattas lite kort, sedan kommer resultatet att summeras.

Den jämförande analysen visar att Scar har flera gemensamma drag med de olika gravarna i Norge, som till exempel saxen i Haug vilken är av samma typ. Likaså är svärdet i Scar likt det i Haug även om det i Haug är en tidigare modell. Pärlorna i Scar är mest lika de i Bitterstad, med den gemensamma faktorn att de är blåa och av glas. Skäran är istället mest lik den i Haug.

Textiler, som likt i Scar fanns i Lø och i Haug, är liknande på alla tre platserna. Det rör sig om plantbaserade fiber och vävning i tuskaft och eller kypert som förekommer på alla tre lokalerna.

Båtgraven i Scar har många drag gemensamma med båtgravarna i Norge, men man kan inte säga att de är fullt homogena. Man får även olika resultat beroende om man fokuserar på vilken kategori av fynd det är eller om man undersöker mer detaljerat. Även om Scar har mest fynd gemensamma med Lø, så ser man när man granskar typen av fynd närmare att typologin stämmer bättre överens med fynden i Haug.

Den här uppsatsen ger inte en generell bild, men man kan redan i den här mindre undersökningen se att gravskicket i Scar är mycket likt det i Norge. De grundläggande dragen, så som själva konstruktionen av graven och dess båt är mycket lik de gravar som undersökts i Norge. Gravgåvorna ger dock en mer varierad bild, med både regionala, stilistiska och tidsmässiga skillnader.

6. Diskussion och tolkning

I det här kapitlet diskuteras resultatet av undersökningen. Först presenteras resultatet kortfattat för att sedan följas upp av diskussion och tolkningar i förhållande till teori och tidigare forskning, för att sist avsluta med författarens egna tankar om undersökningen.

Syftet med den här uppsatsen var att undersöka om det vikingatida båtgravskicket är homogent över större geografiska områden. Som vi kan se i resultatet får vi inte ett definitivt ”ja” eller ”nej”. Som analysen visar så har Scar många drag som liknar gravarna i Norge men den är inte homogen med någon av dem. Den enda likadana komponenten är själva båten och dess konstruktion. Många av de olika föremålen återfinns i någon av de norska gravarna men ingen av dem har samma uppsättning. Undersökningen visade att den norska grav som är mest lik Scar är Haug men den är inte heller homogen då mycket som återfinns i Scar inte finns i Haug och tvärt om.

Scar och Bitterstad var mest varierande då det gäller typer av fynd, men detta har troligen med dateringen att göra då Bitterstadsgravarna troligare är från vendeltiden än från vikingatiden.

Man kan se att det har funnits kopplingar mellan Scar och Norge, då det finns likheter mellan fynden. Det är tydligt även genom ett fynd-fokuserat perspektiv att kopplingen finns där, men det är svårt att säga mer än så med någon säkerhet genom att endast fokusera på enstaka fynd.

Childe var verksam under mellankrigstiden. Trots det kan en del av hans tankar fortfarande vara aktuella. Om vi studerar Scar ur Childes kontextbaserade perspektiv där han menar att det är viktigt att inte fokusera på enstaka fynd, utan att begrunda kontexten och sammanhangen (Childe 1929) för att se om det finns en koppling mellan Scar och de norska gravarna, så börjar det dyka upp mer frågetecken. Det finns tydliga likheter, men hur ska man tolka skillnaderna? Vissa av fynden i Scar återfinns i Norge, men det förekom även flera fynd i Scar som inte fanns representerade i Norge, och vice versa. Är detta ett medvetet val, och i så fall i vilken utsträckning? Kanske har man försökt att begrava individerna i Scar precis som i Norge, men har inte haft tillgång till samma förutsättningar. När man använder sig av det här bredare perspektivet för att avgöra om de två platserna är lika så kommer det automatiskt fram fler frågor. En av frågorna är vad det är för individ som är begravd här. Är det en viking?

Enligt Ellen-Jane Pader så kan man genom att studera graven och dess fynd skapa sig en bild av individen som ligger begravd där (Pader 1982). När man studerar graven som en hel kontext berättar den en historia om individen eller individerna som ligger begravda där. Graham-Campbell och Batey (1998) nämner status och huruvida de var beresta som potentiella kriterier för att någon blir begravd i en båtgrav. I Scar leder det här oss in på en intressant tankegång. Vad säger Scar oss om individerna i graven?

Den totala frånvaron av föremål med lokal stil och karaktär tyder på starka kopplingar till Skandinavien och även på en vilja att hålla fast vid den egna traditionen. Man kan med säkerhet säga att det även hos vikingarna på Orkney fanns starka band till hemlandet och god kunskap om begravningstraditionen. Även om båtgravarna i den här undersökningen har en hel del skillnader så är det mycket osannolikt att de grundläggande dragens likhet är en tillfällighet, då de är enhetliga även i detaljerna, så som nitarna. Det är förstås möjligt att båten i graven i Scar till och med kommer från Skandinavien och Norge. Om detta är fallen så kanske en av individerna var den som kom till Orkney med just den här båten?

Kanske är kvinnan, mannen och barnet som begravdes där tre generationer av en familj. Den äldre kvinnan var mycket gammal när hon dog och hon måhända hade växt upp i Skandinavien, och sedan rest till Orkney? Vissa av föremålen har hon kanske till och med tagit med sig från sitt hemland?

Walter Pohls (2010) understryker att identitet skiljer sig från etnicitet. Vad detta skulle innebära är att den slutsats vi kan dra egentligen bara är att de individer som ligger begravda i Scar, identifierade sig som vikingar. Om man drar det till sin spets kan en möjlig tolkning vara att individerna i Scar precis lika gärna kan var lokalbefolkning, men de har integrerats in i och lärt sig vikingarnas kultur, och valt att identifiera sig med den. Detta är av allt att döma en mycket osannolik tolkning, dock ej omöjlig.

Det är också viktigt att betona att en grav ger bilden av en grupp, inte bara de begravda. Det är ju de efterlevande, inte de döda, som genomför begravningen, precis som Ekengren påminner oss om (Ekengren 2013). Det är även här termen diaspora blir aktuell. En grupp människor på en ö på Orkney har valt att begrava 3 individer ur sin grupp i en typiskt skandinavisk grav. Att man har valt att placera endast vikingaföremål i graven och att individerna är begravda i ett typiskt vikingatida gravskick kan tolkas som att gruppen ville bevara sin identitet som viking, även om man nu befann sig på en ny plats. Kanske var det ännu viktigare att man begravdes som hemma i Skandinavien, just för att man befann sig någon annan stans. Man var kanske i kontakt med andra människor och trossystem i vardagen och på grund av det kände att begrava någon traditionellt tog individen närmare hemlandet och ursprunget? Som nämnts tidigare är det här någonting som Kobylinsky och Rabięga nämner som möjlig anledning till att någon begravs i en båtgrav.

Det är kanske egentligen inte så förvånande att Scar är fullt av vikingatida föremål då det är allmänt känt att vikingarna hade mycket stark närvaro på öarna utanför norra Skottland. Då de inte bara var närvarande utan även dominerande, av Ortsnamn och språkhistoria att döma, så hade de inte heller något behov av att integrera, utan kunde leva bland sina egna. Mycket tyder på att de skapade sig ett *home away from home*, vilket nästan är definitionen på en diaspora, där de kunde fortsätta leva som de gjort i Skandinavien och detta återspeglas även i gravskicket. Det faktum att man har valt att begrava de här individerna i en grav som påminner starkt om de gravar som finns i Norge visar att traditionen från hemlandet lever kvar.

Båten då? Varför har de här individerna begravts i en båt? Det är ett relativt ovanligt gravskick så vad var det som avgjorde om någon blev begravd i en båt? Då båtarna var en viktig del av vardagen i vikingatiden, och det viktigaste transportmedlet, så var det troligen inte något man placerade i en grav slumpmässigt. Det måste finnas en tanke bakom att offra någonting som är så viktigt i vardagen för ett annat ändamål. Kanske är det de så att de som ägt en egen båt blir begravd i den och får med sig den in i döden? Båten kanske var uttjänt och inte längre användbar som transportmedel (Graham-Campbell & Batey 1998)? Eller kanske en båtgrav identifierar en berest man eller kvinna, precis som både Graham-Campbell och Batey, och Kobylinsky och Rabiega säger (2015)? Betyder det att individerna i Scar är begravda i båten de anlände till Orkney i?

Då man vet att vikingarna så småningom blev kristna både i Skandinavien och på Orkney så ändrades så småningom även gravskicket för vikingarna på ön (Graham-Campbell & Batey 1998). Scar är en ganska tidig grav så det är inte omöjligt att en eller flera av individerna till och med är uppväxta i Skandinavien, och därför har fått en traditionell begravning. Om detta är fallet så kanske frånan av lokala föremål i graven helt enkelt beror på att man inte haft kontakt i någon längre utsträckning med den lokala befolkningen. Någonting som talar emot det här är dock att en av sländtrissorna i graven på Scar är gjort av sten från Orkney. Det är ett typiskt föremål i vikingatida gravar i Skandinavien, men just den här är tillverkad på Orkney.

Även föremål i graven som bevisligen tillverkats lokalt har ändå typisk vikingastil. Det tyder på en medveten ansträngning att behålla sin identitet och sina redskap och föremål så som det har varit tidigare. Kanske är det för att ha kontakt med sina förfäder? Kanske har det med trossystemet att göra?

I vikingatida gravar och även i gravarna i den här uppsatsen kan man ana ett mönster i vilken typ av föremål individer blir begravda med. Det är mycket vanligt att kvinnor blir begravda med föremål som kan kopplas till textilarbete, medans män ofta får med sig vapen i graven. Det här mönstret går att se även i Scar. Har de här gravgåvorna placerats med individerna för att de använts av dem då de var i livet, eller för att det ligger en symbolik bakom? Till exempel glättbrädet som placerats intill kvinnan verkade inte ha använts eftersom det inte fanns spår av slitage. Kanske har det tillverkats för begravningen, eller så har det varit ett vördat föremål som inte använts. I vilket fall så verkar det ha en mer symbolisk betydelse, snarare än praktisk.

När det gäller de olikheter och skillnader som man ser mellan fyndens sammansättning och typ i de olika gravarna kan det säkert bero på flera olika saker. En faktor kan vara geografisk plats men dateringen av gravarna verkar även ha spelat en stor roll här, då precis som idag, modet förändrades även under vikingatiden. Konstruktionen av en båt är någonting som framstår som mer konstant än designen på till exempel en brosch eller ett svärd. Sen är det inte ovanligt att föremål i en grav är äldre än graven och kanske gått i arv innan det placerats i en grav, vilket betyder att ett föremål i en grav från 700 talet kanske tillverkades redan på 600-talet. Om så är fallet kan den vara av

en väldigt annorlunda modell och typ än något i en grav från 800-talet som lades ner relativt nytt. Förändringar i typ och stil skulle mycket väl kunna förklara varför Bitterstad (de äldsta) och Scar (den yngsta) inte visade upp så många likheter bland fynden.

Resultatet kan ha påverkats av flera saker, till exempel att gravarna varit skadade eller störda sedan tidigare. Antalet gravar som har använts i analysen kan också ha påverkan hur resultatet ser ut. För att få det bästa, mest generella, resultatet skulle man behövt undersöka alla båtgravar som hittills hittats i Skandinavien och Skottland. Det är naturligtvis ett alldeles för stort arbete för den här typen av uppsats, men skulle kunna vara en ide för en framtida avhandling. Dock är det avgörande om man kan få tag på information om de utgrävda platserna.

Det har gjorts många undersökningar av gravar och jämförelser mellan Brittiska Öarna och Skandinavien. Framförallt gravar i Skottlands har tydliga kopplingar med vikingarna i Skandinavien och på Island uppdagats. Resultatet av den här uppsatsen visar att gravan i Scar har starka kopplingar till Norge och det skandinaviska båtgravskicket, vilket ligger i linje med vad många tidigare forskare har kommit fram till. I takt med att mer undersökningar och forskning skett så träder en tydligare bild om vikingarnas liv i Skottland fram och den här uppsatsen är ett bidrag.

7. Slutsatser

Slutsatserna man kan dra av analysen är att det måste ha funnits starka kopplingar till Skandinavien på Orkney och att de som levde och begravdes där hade starka kopplingar till sitt hemland. Det går även att se att man verkar ha varit ovillig att blanda in lokala föremål i graven i Scar.

Frågeställningarna inför den här uppsatsen var:

- Vilka skillnader och likheter finns i båtgravskicket mellan Scar och Norge?

Det fanns både likheter och skillnader, och den största likheten var hur båtarna som placerats i graven varit konstruerade. De är alla medelstora, och byggda av samma teknik, dvs. klinkerbyggda. Nitarna som upptäckts på ett flertal av platserna är även de av samma typ. Dock var det skillnader i fynden mellan platserna, och även hur individerna placerats i de gravar detta gick att avgöra varierade.

- I vilken utsträckning finns det föremål med skandinavisk stil i graven i Scar på Orkney?

Svaret på den här frågan visade sig vara ojämnt då det inte var den jämna fördelningen som förväntades utan det var uteslutande fynd av vikingakarakter i Scar. Även om det i de gravar som undersöktes i den här uppsatsen inte gick att hitta motsvarande fynd i Norge så var de föremål som gick att identifiera i Scar av 100% skandinavisk stil. Detta ses som en indikation att det var viktigt att hålla fast vid sina egna traditioner.

Från resultatet av den här uppsatsen går det dock inte att dra några generella slutsatser om båtgravskicket med speciell stor säkerhet då det är en så liten undersökning. Men det ger en liten inblick till tendenserna och öppnar dörrarna till vad som skulle kunna bli en stor och spännande undersökning.

8. Referenser

- Bill, J. (1994). Iron Nails in Iron Age and Medieval Shipbuilding. i: C. Westerdahl, red. *Crossroads in Ancient Shipbuilding. Proceedings of the Sixth International Symposium on Boat and Ship Archeology.*. Oxford: Oxbow Books, ss. 55-63.
- Cerbing, M., Lind, K. & Roth Niemi, A. (2016). *Arkeologiska utgrävningar av båtgravar och gravhögar, Bitterstad, Hadsel kommune, Nordland., Tromsø: Tromsø museum - Universitetsmuseet.*
- Childe, V. G. (1929). *The Danube in Prehistory.* Oxford: Clarendon Press.
- Christner, C. (2014). *Namn och dna berättar om vikingarna.* Skapad: den 15 December 2014. Åtkomst datum: 2017-12-06 (<https://www.dn.se/kulturojje/namn-och-dna-berattar-om-vikingarna/>)
- Dalland, M. & Owen, O. (1999.) *Scar: A viking boat burial on Sandy, Orkney.* East Linton: Historic Scotland.
- Ekengren, F. (2013). Contextualising Grave Goods. Theoretical Perspectives and Methodological Implications. i: S. Tarlow & L. Nilsson Stutz, red. *The Oxford Handbook of the Archaeology of Death and Burial.* Oxford: Oxford University Press, pp. 173-192.
- Farbregd, O. (1974). *To nordtrønderske båtgraver,* Trondheim: Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab.
- Graham-Campbell, J. & Batey, C. E. (1998). *Vikings in Scotland. An Archaeological Survey.* Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hall, R. (2007). *Exploring the World of the Vikings.* London: Thames & Hudson Ltd.
- Harris, O. Cobb, H. Gray, H. Richardson, P. Batey, C. Greaves, P. (2012). *Viking Boat Burial, Swordle Bay, Ardnamurchan. Season six (2011): Archaeological Excavations Data Structure Report.* Ardnamurchan: Ardnamurchan Transition Project.
- Hedenstierna-Jonson, C. Kjellström, A. Zachrisson, T. Krzewinska, M. Sobrado, V. Price, N. Günther, T. Jakobsson, M. Göterström, A. Storå, J. (2017). A female Viking warrior confirmed by genomics. *The American Journal of Physical Anthropology*, 164(4), s. 853–860.
- International Paint (2017). *Skillnad mellan klinker och kravell.* Åtkomst datum: 2017-12-07. (<http://www.yachtpaint.com/swe/diy/ask-the-experts/konstruktioner-av-klinker-och-kravell.aspx>)
- Jansson, I. (2017). *vikingatiden - Uppslagsverk - NE.se.* Åtkomst datum: 2017-12-04. (<https://www-ne-se.proxy.lnu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/vikingatiden>)
- Jesch, J. (2015). *The Viking Diaspora.* New York: Routledge.

Jones, S. (1997). *The Archaeology of Ethnicity: Constructing identities in the past and present*. New York: Routledge.

Kobylynsky, Z. & Rabiega, K. (2015). Prehistoric and Medieval Boat Burials in the Baltic Sea Region and beyond: 45 Years after Michael Müller-Wille's Bestattung im Boot. i: O. Felczak, red. *The Baltic Sea - a Mediterranean of North Europe*. Gdansk: Scientific Association of Polish Archaeologists Gdańsk Division, pp. 41-46.

Nationalencyklopedin, (2017a). *diaspora*. Åtkomst datum: 2017-12-15. (<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/diaspora>)

Nationalencyklopedin, (2017b). *identitet*. Åtkomst datum: 2018-01-10. ([http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/identitet-\(i-antropologi\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/identitet-(i-antropologi)))

Pader, E.-J. (1982). *Symbolism, social relations and the interpretation of mortuary remains*. Oxford: British Archaeological Reports.

Parker Pearson, M. (2009). *The Archeology of Burial and Death*. 2:a red. Stroud: The History Press.

Petersen, J. (1919). *De Norske Vikingesverd: En Typologisk-Kronologisk Studie Over Vikingetidens Vaaben..* Kristiania (Oslo): Dybwad.

Petersen, J. (1951). *Vikingetidens Redskaper*. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo.

Pohl, W. (2010). Archaeology of Identity. i: W. Pohl, red. *Archeology of Identity: introduction*. Wien: Austrian Academy of Science Press, pp. 9-24.

Wik, B. (1980). *Båtgravar fra vikingetid*. Trondheim: Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab.

Bilaga 1

Lø

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Ben	Djurben			Djurben med ledytter i båda ändarna, ca 8,5 cm långt
Beslag	Järn			Fyra järnplattor ca 11 x 4,5 cm ihopsatta i hörnorna med fyra nitar.
Beslag	Järn			Användning okänd, men 9 större fragment och 10 mindre. Långmala, ca 2,5cm som bredast. I tvärsnitt har de en platt och en konkav sida.
Beslag	Silver			Uformat tvärsnitt. I två delar. Fanns mineraliserad textil.
Betsel	Järn			Ring med fyrkantigt tvärsnitt och diameter på 4,3 cm, två tillhörande beslag.
Båtnitar	Järn			Ca 900 hela båtnitar, med söndriga inkluderade minst 1350 st.
Handtag	Järn			7 cm tjockt och 9,5 cm långt järnföremål, vasst i ena änden och 2 cm brett i andra änden.
Handtag	Järn			Handtag av järn med s-formad ände bevarad, 9,5cm lång och 1,3 cm bred.
Handtag	Järn			Handtag med uppböjda kanter, 11,3 cm lång och 1,5 cm bred.
Kedja/länk	Järn			Runda järnringar med diameter på 1,8 cm. Cirka 29 cm i total längd, men bruten på flertal ställen. Spår av mineraliserad textil.
Knapp(?)	Silver			Liten silverplatta med en silvernit genom mitten. Diameter ca 1,5cm.
Kärl	Järn	900-tal		Fragment av ihopsplagna järnplattor.
Lera	Bränd lera			3 små klumpar bränd lera
Nitar	Järn			14 st nitar med 13-14cm mellan huvud och platta och diameter huvudet 2.5-3 cm, plattorna ca 6-7 cm som bredast.
Pärla	Karneol	900-tal		Åttakantig laxröd pärla.
Pärla	Karneol	900-tal		Åttakantig brun pärla.
Pärla	Karneol	900-tal		Kubisk pärla med nedfilade hörn.
Sax	Järn/brons			Fragmentarisk, spår av bronsplatta på fästet. Längd har varit 15 cm.
Skål	Brons	900-tal		Fragmentarisk.
Slipsten	Skiffer	900-tal		Längd 21,5 cm, bredd 3 cm
Spegel(?)	Glas	7-900-tal		Liten böjd glasbit, möjligt spegelglas. 0.9 mm tjock.
Textil	Filt			Samanpressad textil, uppskattat till ca 12cm ²
Tråd	Silver			Tunn silvertråd, möjligen som tråd till pärlor.
Tänder	Emalj			Två människotänder

Haug

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Båtnitar	Järn		utspridda	Cirka 20 hela och 160 i fragment, mellan huvud och platta i genomsnitt cirka 3.0-3.5 cm .
Hjul	Bärnsten		i båten	Ett litet hjul av bärnsten, med ett veck mitt i däckets . 0.5cm i diameter
Kantbeslag	Brons		i båten	Ett bronsband som är inböjt för att skapa en cirkel i tvärsnitt, och innuti den finns spår av läder. Den hänger i en ring av brons
Nålbryne	Skiffer		i båten	För att vässa nålar, utan något hål, och avrundad i båda ändar. Fyrkantigt tvärsnitt och 6.8 cm lång och tunnast i ändarna.
Sax	Järn	800-talet	i båten	Främre delen saknas men bevarade delens längd är 17.5 cm.
Skål	Brons	7-800-talet(?)	i båten	En skål till skålvikten, helt odekorerad med 3 upphängningsringar, och innehöll en bit av ett grovt snöre av plantfiber.
Skålvikt	Brons	7-800-talet(?)	i båten	En hel stång, med uppåtböjda djurhuvud i ändarna. Under huvuden små öglor för viktskålar, och på ena sidan 20 hack med ca 0.2cm mellanrum.
Skära	Järn		i båten	En bit av en rundad skära.
Slipsten	Skiffer	8-900-talet	i båten	Avskurna ändar och fyrkantigt tvärsnitt, 18.8 cm lång.
Smedtång	Järn		i båten	Tång med cirkelform i toppen, av liten typ, utan markering för handtag. Längd 26.2 cm.
Spjutspets	Järn/brons	800-talet	i båten	Cirka 2 cm som bredast, smalare mot fästet, som är i brons. Eggen verkar ofärdig.
Svärd	Järn	800-talet	i båten	Tvåeggat svärd med smalt handtag, bredare knapp. Både med spår av tråddekoration och på bladet ett kors.

Fagertun av Hesstun

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Ben	Ben			Två benbitar, ca 1 cm bred och 0,2 cm tjock, resp. 1,2cm bred, och 2,2 cm lång.
Ben	Humant			Skelettresten av människa
Ben	Djurben			7 st djurben.
Ben	Humant			Cirka 50 st obrända ben, där majoriteten verkar vara mänskliga, så som kotor och ledfästen.
Ben	Djurben			Obrända djurben.
Beslag	Järn			Järnbeslagt börjt runt vad som varit trä, är ca 4,5 cm långt och en järnnit håller samman ändarna.
Kniv	Järn			Ca 12,5 cm långt, bladets bredd är ca 1,5 cm.
Nitar	Järn			Järnnitar med trärester på. 92 nitar hittade, varav 48 hela, runt huvud och fyrkantiga plattor.
Nitar	Järn			Nitar med rombisk platta och avlånga huvud. Även dessa med trärester. Avstånd mellan huvud och platta ca 3 cm.
Redskap	Järn			Redskap med rester av träskaft, ca 1,2 cm i diameter i tvärsnitt, det är brutet och endast en liten del bevarad. Användning oklar.
Spjutspets	Järn			Cirka 34 cm långt, bladet som bredast 3,2 cm
Yxa	Järn	900-1000		Bredd över egge 9 cm, bladets längd ca 16 cm På sidan som legat neråt fanns spår av mineraliserad textil och i fästet spår av trä.

Bitterstad 1

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Bryne	Skiffer		båten	
Eldflint	Flinta		båten	
Kniv	Järn		båten	2 st knivar.
Nitar	Järn		mitten	Minst 138 nitar, flera i delar.
Pärlor	Glas		mitten	En gul och en blå pärla placerade i vad som tros vara höfthöjd, låg nära handtaget på svärdet.
Sax	Järn		båten	Trolig sax, fock fragmentarisk
Sax	Järn/textil		båten	Fragment av en sax. Har även spår av textil.
Svärd	Järn		mitten	Två svärd placerade direkt ovanpå varandra, då de rostade ihop vid hjalten och först vid utgrävning av preparat konstaterades två svärd. Avbrutna men kompletta. 90 cm långa, med 75 cm långa klingor. Långa handtag med trekantiga knappar. Ett normalt smitt, och ett mönstersmitt.

Bitterstad 2

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Betsel	Järn		botten av båten	en hel rund järnring med diameter på 6 cm, som tolkats som en del av ett betsel.
Hängsmycke	Brons		botten av båten	Endast halva återfunnet, och det är runt med en utstickande triangel i form av ett huvud. I den cirkelformade delen som tolkats som ett hjul vad textil bevarat mellan "ekrarna".
Hängsmycke	Silver/granat/textil		matjorden ovan båten	Stöpt i silver, i form av vad som måste tolkas som ett ansikte, sedan dekorerat med trianglar, och granater som ögon och mun. Likadan funnen med metalldetektor året innan utgrävningen. Baksidan har spår av textil, som tolkats som den dödes dräkt.
Kläder	Textil/glas/silver		botten av båten	En bit textil konserverats med pärlor och silverföremål som sitter kvar i textilen.
Nitar	Järn			47 st järnnitar
Nitar	Järn/trä			2 st järnnitar mer spår av trä
Pärla	Glas		botten av båten	1 st diskoformad pärla
Pärlor	Glas		botten av båten	7 st ringformade pärlor
Pärlor	Glas		botten av båten	10 st runda pärlor
Pärlor	Glas		botten av båten	41 st tunnformade pärlor
Pärlor	Glas		botten av båten	4 st räfflade pärlor
Pärlor	Glas		botten av båten	3 st söndriga pärlor
Pärlor	Glas		botten av båten	2 st millefori (mönstrade) pärlor
Ryggknappsspänn	Brons/guld/silver/granat/trä/tenn/järn/textil		botten av båten	Stöpt i brons och sedan dekorerat med trekantigt möster och förgyllt. Har inslag av granat, trädetaljer och silver.
Sax/kniv	Järn/textil		botten av båten	Fragment av järn har identifierats som en sax eller en kniv.
Skära	Järn/textil		botten av båten	Mycket oxiderad skära.
Slipsten	Sandsten		botten av båten	Mycket dåligt bevarad.
Smycke	Guld/granat/silver/brons	Merovingertid/vendeltid	botten av båten	Fragmentariskt och går ej att återskapa formen på originalsmcket men dekorationen går att se, och det är förgyllt. Granater är insatta på silverfolie för extra glans.

Spikar	Järn			2 st spikar av järn
Spänne	Brons	Merovingertid /vendeltid	botten av båten	Ett ovalt spänne fragmenterat i 13 bitar. Graverat bandmönster med intryckta trekanter längs banden.
Textil	Textil/brons		botten av båten	En bit textil med vad som skulle kunna vara ett andra ovalt spänne innuti
Textil	Textil		botten av båten	2 olika textiler.

Bitterstad 2 (Metalldetektor)

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Beslag	Brons/guld	700-tal	jorden ovan båtgraven	I två delar, ett rektangulärt spänne med dekoration av Salins stil II.
Hängsmycke	Silver/gran t		jorden ovan båtgraven	Stöpt i silver, i form av vad som måste tolkas som ett ansikte, sedan dekorerat med trianglar, och granater som ögon och mun. Likadan funnen med under utgrävningen året efter. Baksidan har spår av textil, som tolkats som den dödes dräkt.
Pärlor	Glas		jorden ovan båtgraven	18 st glaspärlor
Ryggknappsspänn	Brons/guld/ tenn/järn/ textil		jorden ovan båtgraven	Den rektangulära foten på ryggknappsspännet. Dekorationen stor del förlorad men spår av organiskt material.
Ryggknappsspänn	Brons/guld/ tenn/järn/ trä	Merovinger tid/vendelti d	jorden ovan båtgraven	Runda knappen i mitten av ett typiskt ryggknappsspänne. Inlagd med trä, granater och har suttit ihop med en järnbit.
Textil	Textil		jorden ovan båtgraven	

Scar

Typ	Material	Datering	Placering	Beskrivning
Glättbräde	Valben	7-800-tal	gravkammaren, vid kvinnans fötter	Välbevarat glättbräde i med dekoration i form av djurhuvud.
Kam	Horn	7-800-tal	intill kvinnan	dåligt bevarad kam av horn
Kam	Horn	700-tal	intill mannen	Kam, troligtvis av horn, då den är komplett och man inte vill skada den för att undersöka materialet.
Möjlig sköldkant	Brons		i gravkammaren	Fragmentarisk bronsbit som tolkats som del av en sköld
Nålar	Järn		i gravkammaren	Tillsammans med sländtrissorna och saxen, två nålar av järn.
Pilspetar	Järn		i gravkammaren	9 st pilspetsar av järn. Trädelen av pilarna är mineraliserade inne i sitt koger
Pärla	Glas			Blå glaspärla hittade i sammanband med graven, och hör troligen till.
Sax	Järn		i gravkammaren	En sax, 21 cm lång. Låg tillsammans med sländtrissorna och nålen
Skära	Järn/trä	tidig vikingatid	i gravkammaren	En skära av järn med spår av ett handtag av trä
Sländtrissa	Tvålsten		i gravkammaren	En sländtrissa av tvålsten tillsammans med andra tyg-berarbetsmaterial
Sländtrissa	Sandsten		i gravkammaren	Tillsammans med den andra sländtrissan, av lokal sandsten
Spelpjäser	Valben		i gravkammaren	22 spelpjäser av valben. Endast "kungen" har markerats genom en järnspik igenom pjäsen.
Spänne		7-800-tal	i gravkammaren	Ett förgyllt lik-armat spänne av troms typ.
Svärd	Järn/silver/mässing	850-900	i gravkammaren, bredvid mannen	Ett svärd bevarat i sin skärskida, gjord av två träbidet sammanbundna med textil. Handtaget på svärdet har mässing- och silverinlägg. Svärdet är avbrutet innan det börjat korrodera.
Skyttel	Järn		i gravkammaren	Skytte, en form av redskap som används i vävning, för att pressa ihop trådarna.
Vikter	Bly	7-800-tal	i närheten av graven	Två vikter av bly. Hittades ej i graven men deras koppligen till den är sannolik.